

Salih KULENOVIĆ

Različita etnološka građa sa područja Gračanice

Malešići¹

Položaj, starost i tip naselja

Sjeveroistočno od Gračanice, na udaljenosti od oko 7 km smješteno je selo Malešići. Nalazi se na nadmorskoj visini koja se kreće od 300 do 520 metara.

Od kada datira ovo naselje, nije nam poznato, jer se u stručnoj literaturi ne spominje. Vjerovatno je ovo mlade naselje koje je nastalo negdje u turskom periodu. Nije nam takođe jasno da li je ovdje bilo života u doturskom periodu. Na osnovu veoma oskudnih podataka koje smo prikupili na terenu, možda neki lokaliteti ukazuju na prisutnost stanovništva u doturskom periodu. Tako na primjer, prema saopštenju kazivača, pokojni Savo Martić iz zaseoka Ahmića na njivi zvanog Jezero za vrijeme bivše Jugoslavije prilikom oranja pronašao je nekakav lončić. U šumi iznad Ahmića pored starog karavanskog puta (neki ga nazivaju i carski), nalazi se grob (vjerovatno se radi o stečku²). Na njivi zvanog Kamen, koja je vlasništvo Omera Delića iz zaseoka Golaća nalazilo se kamenje za koje stanovnici Ahmića tvrde da su to ostaci temelja crkve³. 4

¹ Rad je napisan 1984. godine

² Nisam bio u prilici da vidim taj grob, ali prema onome što sam čuo u Ahmićima, vjerovatno se radi o stečku. Šuma u kojoj se nalazi ovaj grob vlasništvo je Nike Nikolića. U narodu vlada vjerovanje da je tu sahranjen neki zao čovjek.

³ Njivu na kojoj se nalazio kamen posjećivali su i Srbi i Muslimani, vjerujući da će posjetom tom mjestu izliječiti bolesnika. Srbi su ga posjećivali između Velike i Male Gospojine. Na kamen su stavljali sadaku (milostinju). Ako je neko često patio od glavobolje, onda je na taj kamen naslanjao glavu, vjerujući da će glavobolja proći. Muslimansko stanovništvo je takođe ostavljalo sadaku; obično su to bili oni koji su imali teškog bole-

Prema Cvijićevoj tipologiji, ovo naselje bi se moglo svrstati u starovlaški tip⁴. Kuće se nalaze po padinama, kosama i duž seoskih saobraćajnica. Unutar mahala, odnosno zaseoka uočljiva je tendencija popunjavanja praznog prostora na uštrb bašči. Ova pojava uslovljena je odvajanjem srodnika koji teže da svaki sebi sagradi kuću i oformi posebno domaćinstvo.

Porijeklo današnjeg stanovništva

Prema nacionalnom sastavu, ovdje žive i Muslimani i Srbi. Današnje stanovništvo je nastanjeno po mnogobrojnim mahalama. U našim istraživanjima porijekla stanovništva išli smo od mahale do mahale odn. zaseoka. U Malešićima danas postoje slijedeće mahale: Golaći, Hamzići, Šake, Rahmići, Guvno, Kovači, Ibrići, Hodžići i Ahmići.⁵

Golaći: u ovoj mahali nastanjeni su Golaći (1 k, 3 k, 19 k), Durakovići (7 k, 14 k, 57 k)⁶, Mehići zvani Dogdići (3 k, 3 k, 11 k), Buljubašići-Šarčevići (2 k, 4 k, 11 k), Tukići (1 k, 1 k, 4 k), Delići (3 k, 7 k, oko 60 k⁷) i Hankušići (1 k, 14 k, 19 k).

Prema očuvanoj tradiciji, ovdje se prvi naselio neki Golać, zatim je došao Duran, pa onda Meha, poslije njega Šarac, Tuka, Delija i Hankušić, te su po njihovim imenima odn. nadimcima nastali današnji Golaći, Buljubašići (Šarčevići), Tukići, Delići i Hankušići.

snika u porodici. Danas se to kamenje ne nalazi u toj njivi. Vlasnik njive je izmjestio taj kamen u zaseok Golaće i sad se nalazi kraj puta. I danas ovaj kamen posjećuju iz istih razloga. Tu uglavnom dolaze žene i klanjaju sabah (jutarnja muslimanska molitva).

⁴ Jovan Cvijić, *Balkansko poluostrvo i južnoslovenske zemlje*, knjiga 1. Beograd, 1922. strana 322.

⁵ Mahalu Mešići, u kojoj dominiraju porodice Mešića i Hamzića autor ne navodi posebno, a pomenute kao i još neke druge porodice iz te mahale "smješta" u mahalalu Hodžiće (nap. priv.)

⁶ Kako se vidi, prikupljali smo podatke o broju kuća u austrougarskom periodu, periodu između dva svjetska rata i današnje stanje. Podatak o broju današnjih kuća obuhvatio je sve Durakoviće nastanjene u Malešićima, a ne samo u mahali o kojoj se govori.

⁷ Podatak se odnosi na sve kuće delića u Malešićima

Durakovići su porijeklom iz Like; Duraković Husein¹ nam je kazivao kako se ovdje doselio djed njegovog oca. Prema našim orijentacionim proračunima, to je moglo biti krajem XVIII i početkom XIX vijeka.

Buljubašići (Šarčevići) su porijeklom iz Budima, ali se ne zna kada su se doselili.

O porijeklu navednih porodica u ovoj mahali nismo ništa pouzdano saznali, jer se nije održala tradicija.

Hamzići: ovdje su nastanjeni Šakušići (2 k, 4 k, oko 20 k), Okići (1 k, 1 k, 2 k), Memići (5 k, 5 k, 30 k), Osmičevići (1 k, 2 k, 6 k), Mešanovići (1 k, 2 k, 3 k) i Hasići (1 k, 1 k, 5 k).

Šakušići su se ranije prezivali Memići; za vrijeme austrougarske uprave jedna žena iz Memića rekne popisivaču da je ona Šakušićka i on je tako i uvede. Ustvari, ova žena je bila rodom iz Stjepan Polja iz porodice Šakušića. Isti slučaj je i sa porodicom Okića koji su se takođe prezivali Memići; žena koja je davala podatke popisivaču rekla je da je ona Okićka iz Stjepan Polja.

Hasići su se za vrijeme austrougarske uprave doselili iz Hodžića, a o daljem njihovom porijeklu nismo ništa saznali.

O porijeklu ostalih navedenih porodica u ovoj mahali nismo ništa pouzdano saznali.

Kalesije: ovdje su nastanjeni Kalesići (2 k, 2 k, 16 k), Dogdići (2 k danas), Durakovići (-, 1 k, 3 k), Bećirevići (1 k danas) i Muharemovići (2 k).

Durakovići su se ovdje naselili iz zaseoka Golaća u periodu između dva svjetska rata. Iz tog zaseoka su i Dogdići; doselili su prije 10-tak godina. Bećirevići su iz Lukavice; domaćin ove porodice negdje poslije II svjetskog rata došao je "na ženevinu", ženino imanje. Muharemovići su takođe iz Lukavice.

Šake: ovo je mala mahala i u njoj živi rod po kojem je zaseok dobio ime. Danas ih ima 13 k, a za vrijeme austrougarske uprave bila je samo 1 k. O njihovom porijeklu nismo ništa doznali.

Rahmići: u ovoj mahali nastanjene su sljedeće porodice: Huskići (4 k, 4 k, 6 k), Sarači (1 k, 2 k, 1 k), Aljići (3 k, 4 k, 7 k), Memići (6 k danas), Smajići (-, 1 k, 2 k), Dogdići (1 k danas) i Šakušići.

Predak porodice Smajića je kao dijete došao za vrijeme austrougarske uprave iz Čekanića, mati ga ovdje dovela.

Domaćin porodice Šakušića je iz Stjepan Polja; negdje između dva svjetska rata odavde se oženio i tu ostao.

Poslije II svjetskog rata, tu su se naselili Memići iz Hamzića i Muharemovići iz Kovača.

Guvno: ovdje su nastanjeni Halilovići (4 k, 4 k, 7 k), Mujagići (2 k, 2 k, 2 k), Suljići (1 k, 1 k, 4 k), Omerčići (3 k, 3 k, 4 k), Kalesići (1 k danas), Husići (2 k danas) i porodica Lika (1 k danas)

Suljići su bližim porijeklom iz istoimenog zaseoka; otac im došao ovdje za vrijeme austrougarske uprave "na ženevinu".

Domaćin porodice Lika doselio se iz okoline Rudog za vrijeme II svjetskog rata kao muhadžir (izbjeglica), a onda se kasnije odavde oženio i tu ostao.

Husići su se doselili iz Kovača, a Kalesići iz Kalesija.

O porijeklu ostalih porodica nismo ništa pouzdano saznali.

Kovači: u ovoj mahali su nastanjeni Hasići (-, 1 k, 2 k), Ibrakići (1 k, 1 k, 3 k), Aljići (2 k, 2 k, 4 k), Muharemovići (3 k, 5-6 k, 8 k), Husići (1 k, 3 k, 6 k), Delići (3 k, 4 k, 14 k), Šakići (3 k, 3 k, 10 k), Alibašići (1 k, 1 k, 2 k) i Šehići.

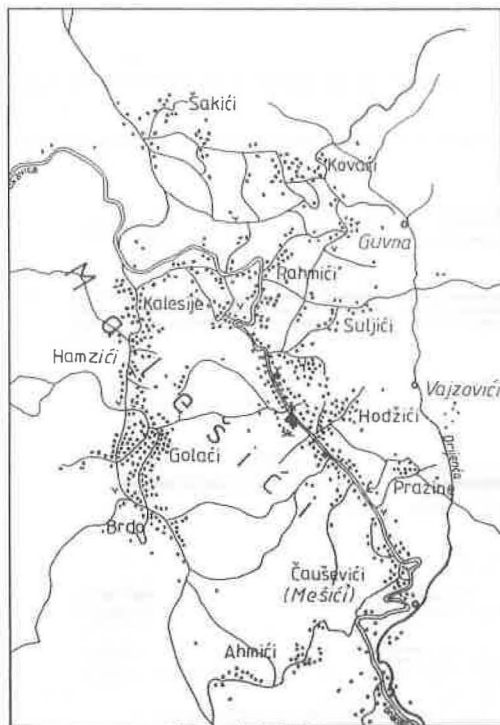
Prikupljajući podatke o porijeklu na-vedenih porodica, doznali smo da Delići, Muharemovići, Šakići, Šehići i Husići potiču od jedne familije.

¹ Posebnu zahvalnost dugujem vrsnim kazivačima Omerčić Rahmiji, rođ. 1922, Golać Hasanu, rođ. 1905, Duraković Huseinu, rođ. 1906, Kalesić Avdi, rođ. 1906, Delić Ibrahimu, rođ. 1949, Radić Ostoji, rođ. 1931, Radić Risti, rođ. 1909, Martić Dimitriju, rođ. 1929, godine. Ovom prilikom najtoplije se zahvaljujem i Himzi Durakoviću, nastavniku, koji me je vodio iz zaseoka u zaseok do navedenih kazivača.

Ove familije su se odavno "izrodile", pa se danas međusobno "uzimaju", tj. žene i udaju¹.

Domaćin porodice Husića ovdje se naselio iz Hodžića na svoju djedovinu, negdje između dva svjetska rata.

Alibašići su porijeklom iz Karića (selo Babići), ali se ne zna kada su se ovdje nastanili.

Karta Malešića

Ibrići: u ovoj mahali su nastanjeni Ibrahimovići (1 k, 2 k, 4 k), Ibrakići (1 k, 1 k, 2 k), Suljići (1 k, 1 k, 2 k), Šehići (2 k, 3 k, 6 k) i Čalići (1 k, 2 k, 2 k).

O porijeklu navedenih porodica nismo ništa saznali izuzimajući Suljiće koji su se ovdje za vrijeme austrougarske uprave doselili na djedovinu.

Hodžići: ovdje su nastanjeni Hasići (1 k, 5 k, 32 k), Čamdžići (1 k, 2 k, 9 k), Kavazovići (1 k, 2 k, 9 k), Tukići (2 k, 9 k, 9 k), Oručevići (4 k, 3

k, 9 k), Mujkići (2 k, 9 k, 27 k), Suljići (3 k, 4 k, 5 k), Vajzovići (1 k, 3 k, 11 k), Mešići (3 k, 9 k, 25 k), Hamzići (3 k, 4 k, 4 k), Klokići (-, 1 k, 2 k), Hasići (1 k danas), Ibrahimovići (1 k danas), Djedovići (1 k, 1 k, -), Kukuljevići (1 k danas), Muharemovići (2 k danas), Šake (2 k danas), Durakovići (4 k danas) i Salići (2 k danas).

Čamdžići su familija sa Hasićima, a izgleda da potiču od njih; prema kazivanjima, neki čovjek iz porodice Hasića radio je na čamcu i tako ga prozvali.

Delići su se oko 1939. godine doselili iz Golača, Klokići su i periodu između dva svjetska rata došli iz Brijesnice (dobojska opština), Hasići iz Stjepan Polja (nisu ni u kakvom srodstvu sa prezimenjacima iz Malešića), Hankušići i Durakovići iz Golača oko 1960. godine, Kukuljevići prije 10-tak godina iz Donje Međeđe, Muharemovići i Husići iz Kovača, Šake iz Šaka i Salići iz Sjenine Rijeke.

Domaćin iz porodice Ibrahimovića oko 1944. godine došao na imanje Djedovića i tu ostao; Djedovići su "zamrli".

O porijeklu ostalih porodica u ovoj mahali nismo ništa pouzdano saznali.

Ahmići: prema legendi koju smo čuli od kazivača, ovaj zaselak je dobio ime po nekom Ahmi, koji je tu živio. Dalje, priča se kako je Ahmu kuga umorila i sav zaselak opustošila.

Danas u ovom zaseoku žive Srbi. Ovdje su nastanjene sljedeće srpske porodice: Radići (2 k, 5 k, 3 k; Sv. Simeun), Martići (3 k, 4 k, 5 k; Stjepanjdan), Stojanovići (2 k, 3 k, 2 k; Nikoljdan), Nikolići (1 k, 1 k, 3 k; Vračevi), Pavlovići (1 k, danas; Đurđevdan), Bjelkići (1 k danas), Todorovići (1 k danas; Stjepanjdan) i Katanići (1 k danas; Ignjatijevdan).

Prema kazivanjima, Radići su se prvo naselili u Stankove Bare (područje Stjepan Polja), a onda ovdje. Nije se održala tradicija odakle su i kada su se tu naselili.

Preci Martića su porijeklom iz Hercegovine; ovdje ih je naselio kao kmetove nekakav Isabeg Maglajlija. O vremenu doseljavanja ne znaju.

Vasići su porijeklom iz istoimenog zaseoka koji se nalazi u Donjem Skipovcu; ovdje su od

¹ Ovo je nekada pripovijedao mojim kazivačima Husić Mustafa.

1918. godine. Iz istog sela i zaseoka su i Bjelkići, a ovdje su od 1943. godine.

Todorovići su iz Gornjeg Skipovca, iz zaseoka Čipluka, a ovdje su od 1953. godine.

Katanići su iz Bosanskog Petrovog Sela.

Iz izloženog o porijeklu stanovništva, uočljivo je da se tradicija slabo održala zbog toga što je stanovništvo dosta mlado. Kazivanja o porijeklu su jako neodređena. Bez obzira na to, može se konstatovati da je ovo područje u prošlosti bilo interesantno za pojedinačne migrante iz drugih krajeva. To smo vidjeli na primjeru Durakovića.

Groblja

U Malešićima ima dosta muslimanskih grobalja. I ovdje kao i u susjednom Stjepan Polju skoro svaka porodica ima svoje groblje. Uobičajali su se sahranjivati i u svojoj zemlji i to obično u nekoj njivi u blizini seoskog puta. Stariji kazivači objasnili su nam da su to činili zbog toga da umrlom prolaznici prouče fatihu, molitvu koja se uči za dušu umrlih.

Ovom prilikom nećemo detaljnije govoriti o svakom groblju pojedinačno, jer ih je mnogo. Tako npr. u zaseoku Golaćima postoji 10 malih

Ibrahim Delić, Malešići: tradicija grnčarstva

koji su porijeklom iz Like i Buljubašića, koji su došli iz Budima. Isto tako, uočili smo da mnoge porodice sa različitim prezimenima vode porijeklo od jednog roda. To se moglo pratiti sve do početka austrougarske uprave. Poslije prvog popisa stanovništva, porodice iz istog roda dobivaju različita prezimena. To smo uočili kod Okića, Šakušića, a vjerovatno je to bilo i sa Delićima, Muharemovićima, Šakićima, Šehićima, Husićima i drugim.

Novija pojedinačna useljavanja u Malešice uslovljena su uglavnom ženidbenim razlozima. Prisutna su i preseljavanja iz zaseoka u zaseok, a uslovljena su prije svega ekonomskim razlozima.

pojedinačnih grobalja i jedno novoformirano koje je po površini dosta veliko, a predviđeno je za sve umrle iz zaseoka Golaća, Hamzića i dijela Hodžića.

Srpsko stanovništvo se sahranjuje u pravoslavnom groblju u Lendićima koje se nalazi na lokalitetu Dolić.

Vodosnadbijevanje

Na području Malešića ima dosta izvora koje su stanovnici koristili za vodosnadbijevanje. Manji broj domaćinstava koristi i bunarsku vodu.

Prilikom terenskih istraživanja na području Malešića evidentirali smo sljedeće izvore: Vinogradinu, Durakovića vodu, Muharemovića vrelo, Orašje, Huskanovu vodu, Studenac, Vrela, Bijelu njivu, Grab i Šakinu vodu.

U novije vrijeme skoro svi zaseoci su doveli vodu koristeći prirodan pad. Golači se snadbijevaju vodom iz Rovina sa izvora Mostić, Kalesije iz Šamunice i Prisoja, Hodžići, Ahmići i Mešići iz Dolova ispod Sijedog Krša, Šakići iz Jezerca (područje Gornjeg Skipovca), Kovači iz Šamunice, a koriste i Muharemovića vodu. Navedeni kaptirani izvori još uvijek ne zadovoljavaju potrebe stanovništva. Da bi ublažili nestašicu vode, mještani su pojačali dotok vodom koju su doveli sa područja Lukavice.

Legenda o potopu

Od starijih ljudi u ovom selu se mogu čuti razne priče o potopu, stariim narodima i dr. U nedostatku vremena nismo namjeravali prikupljati ovakvu građu, iako ona spada u domen etnologije. Međutim, kako smo čuli legendu o potopu, smatrali smo da je treba pribilježiti, jer do sada na takvo nešto u ovim krajevima nismo naišli. Prema ovoj legendi, čitavo područje Malešića bilo je nekada davno pod vodom odnosno nastao je potop i stanovništvo je masovno stradalo. Tada je u pomoć prišao Isa pejgamber¹, koji je đemijom² prevezio narod. Đemija se "zakvačala za dvije halke", od kojih je jedna bila u stijeni na brdu Visu na Trebavi, a druga na brdu Ostrovici na Ozrenu. Prilikom prevoženja naroda, u đemiju se uvukao miš "stahoraš", probušio je, te je u nju počela voda ulaziti. Da bi ih spasla od sigurne smrti, tu se odnekud našla zmija, smotala se i tako začepila otvor. Otuda je kažu "grihota zmiju ubiti".

Još nekoliko podataka o Malešićima

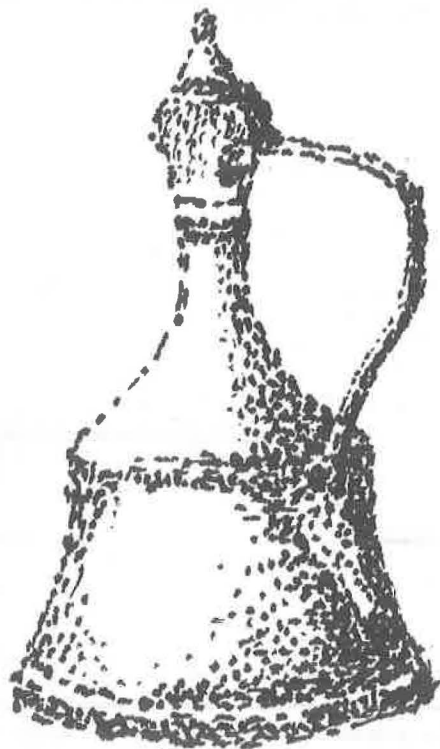
Danas su u ovom naselju sasvim nove kuće; rijetkost je naići na čardakliju.

¹ A. Škaljić, Turcizmi u srpskohrvatskom-hrvatskosrpskom jeziku, "svjetlost", Sarajevo, 1973. godine, str. 514; pejgamber m (pers) (božiji) vjesnik, (božiji) poslanik.

² Isti, str. 246; đemija, gemija f (tur) lađa, brod.

U naselju postoji osmogodišnja škola (od 1950. godine radila je kao četvororazredna), ambulanta, pet prodavnica mješovite robe, poljoprivredna apoteka, dvije kovačke i četiri stolarske radionice, pekara i jedna radionica za proizvodnju plastičnih proizvoda.

Od tradicionalnih zanata zastupljen je lončarski. Ovim poslom se bavi majstor Ibrahim Delić, a u prošlosti ovim zanatom se bavio njegov otac i djed. Prilikom izrade predmeta služili su se terđahom³, ručnim lončarskim kolom, a danas piročanskim koje se pokreće nogom. Najviše su izrađivali "peke", "mangale", tenedžere, lonce i "đuveč". Da bi navedeni proizvodi bili što kvalitetniji, potrebna je posebna vrsta ilovače koja se nalazi u "prahulji". Takvu ilovaču je teško naći; u Malešićima je nema, pa je stoga majstor prinuđen da je kopa u Stjepan Polju.

³ S obzirom na veliku površinu koju zahvata, ovo naselje se dijeli na Gornji i Donji Skipovac.